

Ebû Abdurrahmân Mukbil

b. Hâdi el-Vâdi'î

(ö. 29 Rabi'ulâhir 1422–21 Temmuz 2001)

Yemen'de Ehl-i hadîs (Selefi) hareketinin yeniden canlanmasını sağlayan XX. yüzyılın önemli hadis âlimlerinden Mukbil b. Hâdi el-Vâdi'î bir yıllık rahatsızlık sürecinin ardından tedavi için gittiği Suudî Arabistan'ın başkenti Riyad'tan dönerken 29 Rabi'ulâhir 1422 tarihinde (21 Temmuz 2001) Cumartesi günü akşam vakti Cidde'de yaklaşık yetmiş yaşında hakkın rahmetine kavuştu. Eserleri ve hadis eğitimi faaliyetleriyle Selefiyye Hareketi'nin Yemen'deki en önemli temsilcisi kabul edilen el-Vâdi'î'nin binlerce talebesi kurmuş olduğu Dârü'l-Hadîs'te aşk ve hevesle çalışmalarına devam etmektedirler.

Mukbil b. Hâdi b. Kâide el-Hemedânî el-Hilâlî Yemen'in Sa'de kentinin doğusunda yer alan Vadi'a'ya nisbetle el-Vâdi'î veya Sâ'idî nisbeleriyle anılır. Sa'de'ye yedi km mesafedeki Demmâc köyünde doğdu. Babası bebekken, annesi de bulûğa ermeden önce vefat etti. Demmâc vadisi denilen bölgedeki birçok kabile fertleri gibi o da eğitime çok büyük ehemmiyet veren Âli Râşid kabilesine mensuptur. İçindeki öğrenme aşkı dolayısıyla küçük yaştan itibaren ilim tahsili için gayret gösterdi. Ablalarının desteği ile sekiz yaşında Câmî'u'l-Hâdi'de ilköğrenimine başlayan Mukbil ilk olarak okuma-yazmayı öğrendi ve hafızlığının yarısını on iki yaşına kadar tamamladı. Daha sonra buradaki eğitimi yeterli bulmayarak ayrıldı ve tarla işlerinde onlara yardımcı olmak üzere okuldan ayrıldı.

Öğrenmeye olan iştiağı sonucu arayış içerisinde Hameremyn ve Necd bölgesine gitti, bir müddet buralarda vaazlar dinleyip muhtelif derslere katıldı. Bu esnada *Sahîh-i Buhâri*, *Bülûgu'l-merâm*, *Riyâzü's-sâlihîn*, *Fethu'l-mecîd şerhu Kitâbi't-Tevhîd* gibi bazı kitapları dinleme ve okuma fırsatını elde etti. Büyük

bir fikrî değişim geçirip, memleketindeki Zeydiyye mezhebine mensup diğer öncü âlimler gibi, bu düşünceden ayrılarak Selefi düşüncesini benimsemiş olarak geri döndüğünde büyük bir tepki ile karşılaştı. Ailesi büyük tehtitlerle karşı karşıya kalınca onu yeniden Câmî'u'l-Hâdi'ye kaydettirdiler. Özellikle Arapça konusunda burada önemli mesafe kat etti. Yemen'de 27 Eylül 1962 yılında meydana gelen sosyalist ihtilâl ve iç çekişmeler dolayısıyla Necran'a gitti ve orada da Ebü'l-Hüseyn Mecdüddîn el-Müeyyed'ten iki yıl daha Arapça okudu. Daha sonra da ülkesini terk ederek önce Necd'te Muhammed b. Sinân el-Hadeî'nin yanında Medresetü Tahfizi'l-Kur'ân'da eğitim gördü. Kısa süre sonra hocasının yönlendirmesiyle ilim tahsili için Riyad'a gittiye de, daha sonra fikrini değiştirerek Mekke'ye gitti. Mekke'de gündüzleri maişet temini için çalışıyor akşamları ise Yahyâ b. Osmân el-Pâkistânî'nin *Tefsîru İbn Kesîr*, *Buhârî*, *Müslim* derslerine katılıyordu. Ayrıca burada Yahyâ el-Eşvel ve Abürrezzâk eş-Şâhîzî adında iki Yemenli âlimle de tanıştı, onlardan da dersler okudu. Daha sonra Ma'hedü'l-Haremi'l-Mekkî'ye (Mekke Haremi Enstitüsü) kaydoldu ve eğitimini tamamlayıncaya kadar altı yıl burada okudu, aynı zamanda bir grup arkadaşıyla birlikte Harem-i Şerîf'te gerçekleştirilen muhtelif ilim halkalarına ve sohbetlere iştirak ediyordu. Bu süreç zarfında Abdullah b. Muhammed b. Humeyd'ten *Tuhfetü's-Seniyye*'nin bir kısmını okudu. Öte yandan Abdülazîz b. Râşid en-Necdî'nin derslerine iştirak etti. en-Necdî'nin 'Sahîhayn dışında sahih hadis çok az olduğu' görüşüne iştirak etmediği için ileride *es-Sahîhü'l-müsned mimmâ leyse fi's-Sahîhayn* adlı eserini yazmıştır. Hocasının bu konudaki kanaatine iştirak etmemekle birlikte, ondan çok istifade ettiğini de söylemektedir. Eğitim gördüğü altı yıl boyunca kayıtlı bulunduğu enstitünün hocalarından da hadise dair çok sayıda eser okudu.

Üniversite tahsili için ise Medine'ye gitti ve burada el-Câmî'atü'l-İslâmiyye'de Külliyyetü'd-Da've ve Usûli'd-dîn ile Külliyyetü'ş-Şerî'a'yı bitirdi ve hadis alanında yüksek lisans tezi hazırladı. Bu esnada Muhammed el-Emîn el-Mısri ve es-Seyyid Muhammed el-Hakîm el-Mısri, Hammâd b. Muhammed el-Ensârî'nin derslerinden çok büyük faydalar elde etmiştir. Bazı geceleri de Abdülazîz b. Bâz'ın ve Nâsiruddîn el-Elbânî'nin derslerine iştirak etmiş, her birinin ilminden istifade etmiştir. Medîne'de kaldığı altı yıl boyunca bir yandan da ders okutmaya devam eden Vâdiî Mescidü'n-Nebî'de *Tuhfetü's-seniyye*, *Câmî'u't-Tirmizî*, *Katrü'n-nedâ*, *el-Bâ'isü'l-hasîs* gibi eserler okuttu. Buradaki, sayıları bir hayli artan talebelerinin fazla göze batan davranışları sebebiyle yüksek lisans tezini daha savunmadan hapse atılıp, bir buçuk ay sonra beraat ederek hapisten kurtuldu ise de bir grup isyancının 1979'da gerçekleştirdiği ve Kâbe baskını ile sonuçlanan Cuheymân el-Ubeydî, Abdullah b. Muhammed el-Kahtânî ve arkadaşlarının çıkarttığı olayları kıskırttığı gerekçesiyle haksız yere ithâm edilerek yeniden hapse atılarak, üç ay kadar da bu sebeple tutuklu kaldı.

Yüksek lisans tez savunmasını hapisten getirtilerek yaptıktan sonra ülkesine gönderilmek üzere sınır dışı edildi.

Vâdî'nin ilk hocaları Zeydî mezhebine mensup olmakla birlikte çok değişik mezheplere müntesip hocalardan istifade etmiştir. Devam ettiği ilk eğitim kurumu olan Medresetü't-Teşeyyu'da Yemen'deki Zeydilerin en âlimi olan Ebü'l-Hüseyn Mecdüddîn el-Mü'eyyedî yanında İsmâil el-Hutbe, Muhammed b. Hasen et-Temeyyüz, Kâsım b. Yahyâ Şüveyl, Muhammed b. Abdullâh es-Sûmâlî, Muhammed es-Sübeyl, Mahmûd Abdülvehhâb Fâyed, Abdülaziz el-Fâyed, Bedî'uddîn er-Râşid, Muhammed Takiyyüddîn el-Hilâlî, Tâhâ ez-Zeynî, Abdülazim Feyyâz, Abdülmuhsin el-Abbâd, Muhammed el-Emîn eş-Şankîti kendilerinden muhtelif ilimleri öğrendiği hocalarıdır.

Eğitimini tamamlayıp Yemen'e ilk geldiğinde kendi köyünde çocuklara Kur'an dersi vermeye başladı; fikirleri fazla gariipsenip eleştirilmeye başlanınca da oradan ayrılarak Medine'de kendisine talebelik etmiş kişileri ziyaret etmek maksadıyla San'a, Hâşed, Tâiz, İbb, Hudeyde gibi şehirlere gitti. Bir seveninin desteği sayesinde büyük zorluklarla Medine'deki kitapları Vâdî'a'ya geldikten sonra çok geniş olan kabilesi kendisine burada bir mescid ve medrese inşa ettiler ve Dârü'l-Hadîs diye adlandırdığı bu müessesede eğitim faaliyetlerine başladı. Talebelerinin büyük kısmı kendi kabilesinden olmakla birlikte, Mısır, Kuveyt, Suudî Arabistan, Yemen'in muhtelif bölgeleri, Cezair, Libya, Somali, Belçika vb. ülkelerden pek çok talebesi gelerek buradaki derslere iştirak etti. Talebelerinin sayısı bini buldu. Açılan Medrese ve cami gün geçtikçe genişletildi. İhtiyaçların karşılanmadığı durumlarda bahçelerde, açık alanlarda ve ağaç diplerinde dersler yapılmaya başlandı.

Yerel din algısına aykırı bir eğitim verilmesi sebebiyle çevrenin yoğun şikâyetlerine konu edildiyse de, tetkikler sonucu Kur'an ve hadis eğitiminden başka bir şey yapılmadığı tespit edilince çevresi tarafından büyük destek gördü. Burada öğleden önce kendisine ait olan *es-Sahîhu'l-müsned mimmâ leyse fi's-Sahîhayn*, öğleden sonra *Tefsîru İbn Kesîr*, ikindiden sonra *Sahîhu'l-Buhârî*, akşam ve yatsı arasında *Sahîhu Müslim* ve *Müstedrekü'l-Hâkim* okuttu. Bunların yanında arkadaşları tevhid, akîde, fıkıh ve usulü, hadis ve usulü, ferâiz, nahiv, hat, imlâ ve din ilimleri öğrencisinin ihtiyaç duyacağı dersler verdi. Vefâtının ardından da talebelerinden Hacverî ve diğer çok sayıdaki talebesi onun halefi olmuştur ve dersleriyle birlikte diğer çalışmalarını da devam ettirmektedir.

Öğrencilerinin bir kısmı Vâdî'nin kurduğu medresede ders vermekle birlikte, *el-Usulü's-selâse*'nin şerhini yazan Ebû Mu'âz el-Verşiffânî el-Lîbî, Şevkânî'nin *ed-Dürerü'l-behiyye*'sini şerh eden Ebû Abdullâh el-Asrî el-Lîbî, Beyhakî'nin *İslâhu'l-Müctemi*'inin tahkikini yapan Yahya b. Ali Ebû Abdurrahman el-Hacverî, İbn Huzeyme'nin *Kitâbu't-Tevhîd*'inin tahkikini yapan Ahmed b. Ali b. Müsennâ Ebû Malik el-Kufeylî gibi telifleri bulunan,

hadis başta olmak üzere birçok alanda araştırmalar yapan öğrencileri de vardır. Yemen'in farklı yerlerinden, hatta çeşitli ülkelerden gelen hanım öğrencilerin varlığı da dikkat çekmektedir. Bunların dördü ailesine mensup olmakla birlikte, *Nasihatü li'n-nisâ, es-Sahîhu'l-müsned min Şemâilü'l-Muhammediyye, el-İlm ve'l-ulemâ* gibi telif eserleri bulunan kızı Ümmü Abdullah bint Mukbil b. Hâdî el-Vâdî'yye öne çıkmaktadır. İlim öğrenme ve öğretme konusunda son derece hırslı bir kimse olan Ümmü Abdullâh'ın *Terbiyetü'l-evlâd* ve *es-Sahîhu'l-müsned min şemâilü'r-Rasûl* adıyla yayımlanmış kitapları da bulunmaktadır.

Vâdî'î, birçok öğrenci yetiştirdiği gibi Ma'hedu'l-Harami'l-Mekki'deki öğrenciliği döneminden itibaren pek çok eser de yazmıştır. *et-Talî'a fi'r-raddi ale galâti'l-Şî'a* ve *Tahrîmu'l-hudâb bi's-Sevâd* bu sırada yazdığı eserlerindedir. Medine'de *Şerî'atü's-salâti fi'n-niâl*, el-Külliyetü'd-Da've'de *es-Sahîhu'l-müsned min esbâbi'n-nüzûl* (Kuveyt 1984), el-Külliyetü's-Şerî'a'da *Havle'l-kubbeti'l-mebniyye alâ kabri'r-Rasûl (sallallâhü aleyhi vesellem)* adlı eserlerini hazırlamış, yüksek lisan tezi olarak ise Dârekutnî'nin *el-İlzâmât ve't-tetebbu'* adlı eserinin tahkikini yapmıştır. Bunlar dışında Yemen'de yazdığı *eş-Şefâ'a* (Kuveyt 1982), *es-Sahîhu'l-müsned mimmâ leyse fi's-Sahîhayn* (Kuveyt 1985), *es-Sahîhu'l-müsned min delâilü'n-nübüvve* (Kahire 2002), *Riyâzü'l-cenne fi'r-red alâ a'dâi's-sünne* (Kuveyt 1981); *el-Câmi'u's-sahîh mimmâ leyse fi's-Sahîhayn* (San'a 1427), *Terâcimu ricâlü'd-Dârekutnî fi Sünenihi*, (San'a 1420), *İcâbetü's-sâil 'alâ ehemmi'l-mesâil* (Demmâc: Dârü'l-Hadîs 1995, *Gâratü'l-eşrita 'alâ ehli'l-cehli ve's-safsata* (Kahire: Dârü'l-Haremeyn 1998), *İrşâdü Zevî'l-fiten li ib'âdi gulâti'r-ravâfid mine'l-Yemen* (Giza: Matbaaatü'l-Henefâ 1409) veya tahkikini gerçekleştirdiği *el-İlzâmât ve't-Tetebbu' li'd-Dârekutnî* (Beyrut 1983), *Sa'katü'z-zilzâl li nefsi ebâtîli'-rafdi ve'l-i'tizâl* (Kahire 2000) ve *Tefsîru İbn Kesîr* (Kuveyt 1986) gibi elliyi aşkın eseri vardır. Ayrıca ailesine ve talebelerine ilim yolunda yardımlaşmaları hususunu vurguladığı bir vasiyeti de bulunmaktadır.

Hadis eğitimi esaslı faaliyetleri dolayısıyla Mukbil b. Hâdî modern dönem Yemen hadis eğitimi açısından çok önemli bir vesile kabul edilmiş, söz konusu faaliyetleri Ma'mer b. Râşid ve Abdürrezzâk'ın hadis ilmi uğruna Yemen'de gerçekleştirdiği faaliyetlere benzetilmiş, ancak kendisinin, XX. yüzyılın Yemen'deki müceddidi olduğu ifade edilmiştir.¹

¹ Ahmed b. İbrâhim b. Ebü'l-Ayneyn (nşr.), *Tercümetü Ebî Abdurrahmân Mukbil b. Hâdî el-Vâdî'î*, San'a: Dârü'l-Âsâr 1402/2002; Ebü İbrâhim Humeyd b. Kâid b. Ali el-Atemî, *el-İbhâc bi tercemeti'l'allâme el-muhaddîs Ebî Abdurrahmân Mukbil b. Hâdî el-Vâdî'î*, Baskı yeri ve tarihi yok; Rabî' b. Hâdî Umeyr el-Medhalî, "eş-Şeyh Mukbil el-Vâdî'î", *Tezkirü'n-Nâbihine bi siyeri eslâfihim huffâzi'l-hadîsi's-sâbikîn ve'l-lâhikîn*.

<http://ar.wikipedia.org/>; <http://www.albaidha.net/vb/showthread.php?t=8121>;

<http://207.210.95.221/~echorouk/montada/showthread.php?t=20299>

<http://forum.sh3bwah.maktoob.com/t131169.html>;

<http://www.albaidha.net/vb/showthread.php?p=13256>.